

V I Lenin

Om naturaskatten

(DEN NYA POLITIKENS BETYDELSE OCH FÖRUTSÄTTNINGAR)

I stället för inledning

Frågan om naturaskatten tilldrar sig för närvarande särskilt stor uppmärksamhet och utlöser många diskussioner och dispyter. Det är helt förståeligt, ty under nuvarande förhållanden är detta faktiskt en av politikens huvudfrågor.

Diskussionen är i viss mån förvirrad. Det är en synd som vi alla av lätt begripliga orsaker lider av. Så mycket nyttigare är det därför att försöka utreda denna fråga, inte från dess "aktuella", utan från dess allmänt principiella sida. Med andra ord, att undersöka den allmänna fundamentala bakgrunden till den bild, på vilken vi nu ritar upp ett mönster för bestämda praktiska åtgärder i dagens politik.

För att göra ett sådant försök tillåter jag mig att anföra ett långt utdrag ur min broschyr "Våra dagars huvuduppgift. – Om 'vänster'barnslighet och småborgerlig mentalitet". Broschyren utgavs 1918 av Petrograds deputeradesovjet och innehåller för det första en den 11 mars 1918 daterad tidningsartikel om Brestfreden och för det andra en polemik mot den dåvarande gruppen av vänsterkommunister', daterad den 5 maj 1918. Polemiken är numera överflödigt och jag utelämnar den. Jag återger det som berör mina synpunkter på "statskapitalismen" och huvudelementen i vårt nutida näringsliv under övergången från kapitalism till socialism.

Så här skrev jag den gången:

Rysslands nuvarande näringsliv

(UR DEN ÅR 1918 UTGIVNA BROSCHYREN)

... statskapitalism skulle vara *ett steg framåt* i jämförelse med det nuvarande läget i vår sovjetrepublik. Ifall statskapitalism upprättades hos oss om ungefär ett halvår, så skulle det vara en väldig framgång och den säkraste garantin för att socialismen inom ett år slutgiltigt skulle befästas hos oss och bli oöverbinnlig.

Jag kan föreställa mig med vilken ädel harm 'vänsterkommunisten' ryggas tillbaka för dessa ord ... Vad nu? I en *socialistisk* sovjetrepublik skulle övergång till *statskapitalism* vara ett steg framåt?... Är inte detta förräderi mot socialismen?

Därför måste vi mera ingående dröja vid denna punkt.

För det första gäller det att analysera hur just den *övergång* från kapitalism till socialism ser ut, som ger oss rätt och skäl att kalla oss en socialistisk sovjetrepublik.

För det andra gäller det att analysera det misstag som begås av dem, som inte ser de småborgerliga ekonomiska förhållandena och det småborgerliga elementet som socialismens *huvudfiende*.

För det tredje gäller det att väl förstå *sovjetstatens* betydelse i vad som ekonomiskt skiljer den från den borgerliga staten.

Låt oss granska dessa tre omständigheter.

Ingen som studerat Rysslands ekonomi har väl ännu förnekat dess övergångskaraktär. Ingen kommunist har väl heller bestritt att termen socialistisk sovjetrepublik innebär sovjetmaktens

beslutsamhet att förverkliga övergången till socialism, men inte alls ett erkännande av att de nya ekonomiska förhållandena skulle vara socialistiska.

Vad betyder då ordet övergång? Betyder det inte, tillämpat inom ekonomin, att det i ifrågasvarande system finns element, partiklar, fragment av såväl kapitalism som socialism? Var och en erkänner att det förhåller sig så. Men inte alla som erkänner detta tänker över, vilka element av de olika samhällsekonomiska formationerna som förekommer i Ryssland. Det är emellertid det som är sakens kärna:

Låt oss räkna upp dessa element:

- 1) patriarkalisk bondehushållning, som till betydande del är naturhushållning;
- 2) småvaruproduktion (hit hör de flesta av de bönder som säljer spannmål);
- 3) privatkapitalism;
- 4) statskapitalism;
- 5) socialism.

Ryssland är så stort och så skiftande att alla dessa olika typer av samhällsekonomisk formation här sammanflätas med varandra. Det säregna i läget består just i detta.

Man frågar sig vilka element som överväger. Det är klart att det i ett småbondeland är den småborgerliga anarkin som överväger och måste göra det; majoriteten, den väldiga majoriteten, av jordägarna är små varuproducenter. Statskapitalismens hölje (spannmålsmonopolet, statskontrollerade företagare och handelsmän, borgerliga kooperatörer) rivs hos oss än här, än där sönder av *spekulanterna*, och *spannmål* är det viktigaste objektet för spekulation.

Huvudkampen utspelas just på detta område. Mellan vilka element utkämpas kampen, om man använder de ekonomiska kategoriernas termer såsom t ex 'statskapitalism'? Mellan det fjärde och det femte i den ordning jag nyss räknade upp dem? Naturligtvis inte. Det är inte statskapitalism som här kämpar mot socialism, utan småbourgeoisin plus privatkapitalismen som kämpar tillsammans, gemensamt mot både statskapitalism och socialism. Småbourgeoisin motsätter sig *varje* slags inblandning, registrering och kontroll från statens sida, likgiltigt om de är statskapitalistiska eller statssocialistiska. Det är ett fullständigt obestridligt och reellt faktum, och just oförmågan att förstå detta är roten till en hel rad ekonomiska fel. Spekulanten, handelsmarodören, sabotören mot monopolet – det är vår 'inre' huvudfiende, fienden till sovjetmaktens ekonomiska åtgärder. För 125 år sedan kunde det ännu förlåtas de franska småborgarna, som var de mest glödande och uppriktiga revolutionärerna, att de försökte besegra spekulanterna genom avrättning av några enskilda 'utvalda' personer och genom dundrande deklarationer.

Idag utlöser en del vänstersocialistrevolutionärens blotta frasmakeri i frågan enbart motvilja och äckel hos varje medveten revolutionär. Vi vet mycket väl att den ekonomiska grundvalen för spekulanten är småägarskiktet, som är synnerligen omfattande i Ryssland, och privatkapitalismen, som har en agent i *varje* småborgare. Vi vet, att denna småborgerliga hydra med miljoner sugarmar än här och än där griper enskilda arbetarskikt, att spekulation *i stället för statsmonopol* tränger in i alla porer av vårt samhälleliga och ekonomiska liv.

Den som inte ser detta visar just genom sin blindhet att han är gången i småborgerliga fördomar ...

Småborgaren har en liten penningreserv, några tusen, som han skrapat ihop under krigsåren med 'hederliga' och framför allt ohederliga medel. Det är den karakteristiska ekonomiska typ som tjänar som grundval för spekulation och privatkapitalism. Pengar är ett certifikat som gör att innehavaren kan erhålla samhälleliga nyttigheter, och småägarskiktet som omfattar många miljoner håller krampaktigt fast detta certifikat i sina händer, gömmer undan det för 'staten',

tror inte på någon socialism eller kommunism och ligger och 'trycker' i väntan på att den proletära stormen skall bedarra. Antingen kommer vi att ställa denna småborgare under vår kontroll och registrering (vi kan göra det, om vi organiserar den fattiga befolkningen, dvs majoriteten av befolkningen eller halvproletärerna, och samlar dem omkring den medvetna proletära förtruppen), eller också kommer han att störta vår arbetarklass lika oundvikligt och ofrånkomligt som napoleonarna och cavaignacarna, vilka växte upp just på denna grogrund av småägare, störtade revolutionen. Så står frågan ...

Småborgaren är med sina sparade tusenlappar en fiende till statskapitalism. Dessa tusenlappar vill han använda bara för sig själv, mot de fattiga, mot varje statlig kontroll. Och summan av dessa tusenlappar ger en grund på många miljarder för spekulation som undergräver vårt socialistiska uppbyggnadsarbete. Låt oss anta, att ett visst antal arbetare under några dagar producerar en summa av värden lika med 1 000. Låt oss vidare anta, att av denna summa går 200 förlorade till följd av spekulation i liten skala, av alla möjliga stölder och småägarnas 'kringgående' av sovjetmaktens förordningar och bestämmelser. Varje medveten arbetare kommer att säga: om jag till priset av 300 av de 1 000 skulle kunna skapa bättre ordning och organisation, så skulle jag gärna ge 300 i stället för 200, ty under sovjetmakten blir det sedan en mycket lätt uppgift att sänka denna 'tribut' till exempelvis 100 eller 50 när ordning och organisation upprättats, när småägarnas sabotage mot varje statsmonopol slutgiltigt krossats.

Genom detta enkla sifferexempel, som avsiktligt förenklats till det yttersta för lättfattlighetens skull, klarläggs det nuvarande förhållandet mellan statskapitalism och socialism. Arbetarna har statsmakten i sina händer, de har full juridisk möjlighet att 'ta' hela tusenlappen, dvs att inte ge ut en enda kopek för andra ändamål än socialistiska. Denna juridiska möjlighet, som baserar sig på att makten de facto gått över till arbetarna, är ett element av socialism.

Men småägarnas och privatkapitalets anarki undergräver på många sätt det juridiska läget, smugglar in spekulation, hindrar verkställandet av sovjetmaktens förordningar. Statskapitalismen skulle vara ett gigantiskt framsteg *till och med om* vi (och jag tog med avsikt ett sådant sifferexempel för att med skärpa visa det) skulle betala mer än vi gör nu, ty det lönar sig att betala 'lärpengar', ty det gagnar arbetarna, ty segern över oordningen, förfallet och slarvet är viktigare än allt annat, ty den småborgerliga anarkins fortsättande är den största, den mest hotande faran, som (om vi inte besegrar den) *ovillkorligen* kommer att föra oss i fördärvet. Däremot kommer det inte att föra oss i fördärvet om vi betalar en större tribut till statskapitalismen, det kommer tvärtom att på den säkraste vägen föra oss till socialismen. När arbetarklassen har lärt sig hur den statliga ordningen skall försvaras mot den småborgerliga anarkin, hur storproduktion skall organiseras i statlig måttstock enligt statskapitalistiska principer, kommer den att – förlåt uttrycket – ha alla trumf på hand, och socialismens befästade kommer att vara säkrat.

För det första står statskapitalismen *ekonomiskt* ojämförligt mycket högre än vårt nuvarande ekonomiska system.

För det andra innehåller statskapitalismen absolut ingenting som är farligt för sovjetmakten, eftersom sovjetstaten är en stat där arbetarnas och de fattigas makt är säkrad ...

* *
*
*
*

För att göra frågan ännu klarare skall vi allra först anföra ett synnerligen konkret exempel på statskapitalism. Alla vet vad det är för exempel: Tyskland. Här har vi den moderna stor-kapitalistiska teknikens och den planmässiga organisationens 'sista ord', *underställt den junker-borgerliga imperialismen*. Stryk de kursiverade orden och sätt i stället för den militära, junkeragrara, borgerliga, imperialistiska staten ävenledes en stat, men en stat av en annan

socialtyp och med ett annat klassinnehåll, en sovjetstat, dvs en proletär stat, och ni får hela summan av betingelser som behövs för socialism.

Socialism är otänkbar utan den storkapitalistiska tekniken som bygger på den moderna vetenskapens sista ord, utan en planmässig statlig organisation som får tiotals miljoner människor att strikt iaktta en enhetlig norm vid produktionen och produkternas fördelning. Detta har vi marxister ständigt talat om, men beträffande folk som inte har förstått ens detta (anarkisterna och gott och väl hälften av vänstersocialistrevolutionärerna) lönar det sig inte ens att ödsla två sekunder på prat om det.

Socialism är vidare otänkbar utan proletariatets herravälde i staten. Det är också en abs-
sanning. Och historien (av vilken ingen utom möjligen mensjevnikiska dumhuvuden av första rangen väntat sig att den jämnt, lugnt, lätt och enkelt skulle bringa oss 'fullständig' socialism) har tagit ett så egenartat förlopp, att den 1918 frambragte två skilda hälfter av socialism sida vid sida av varandra, alldeles som två blivande kycklingar under den internationella imperialismens gemensamma skal. Tyskland och Ryssland förkroppsligade 1918 på det mest åskådliga sättet det materiella förverkligandet av de ekonomiska, produktiva och samhällsekonomiska betingelserna för socialism å ena sidan och av de politiska betingelserna för socialism å den andra.

En segerrik proletär revolution i Tyskland skulle med en gång oerhört lätt krossa varje skal för imperialismen (vilket tyvärr är gjort av det bästa stål och därför inte kan krossas av första bästa – kyckling) och utan svårigheter eller med obetydliga svårigheter säkert hemföra segern åt världssocialismen – naturligtvis om man mäter det 'svåra' med världshistorisk måttstock och inte efter inskränkt kalkborgarmått.

Så länge revolutionen i Tyskland ännu dröjer med sitt 'utbrott' är det vår uppgift att *lära oss* statskapitalism av tyskarna, att *av alla krafter* tillägna oss den, inte sky diktatoriska metoder för att påskynda detta tillägnande ännu mera än Peter I drev på införandet av västerns civilisation i det barbariska Ryssland, utan att rygga för användning av barbariska medel i kampen mot barbariet. Om det finns personer bland anarkisterna och vänstersocialistrevolutionärerna (jag erinrar mig osökt Karelins och Ges tal i centrala exekutivkommittén) som i en karelinsk attityd är i stånd att säga att det inte anstår oss att 'gå i lära' hos den tyska imperialismen, så kan man inte säga något annat än detta: revolutionen skulle hopplöst (och välförtjänt) gå förlorad om den tog sådana personer på allvar.

I Ryssland dominerar för närvarande just den småborgerliga kapitalismen, från vilken *en och samma väg* leder både till statlig storkapitalism och till socialism, vägen *över en och samma* mellanstation, nämligen 'landsomfattande registrering och kontroll över produktionen och produkternas fördelning'. Den som inte förstår detta begår ett oförlåtligt ekonomiskt misstag, antingen emedan han inte förstår verklighetens fakta, inte ser det som finns, inte förmår se sanningen i vitögat, eller emedan han inskränker sig till att abstrakt ställa 'kapitalism' mot 'socialism' och inte tränger in i de konkreta formerna och stadierna hos den övergång som nu försiggår hos oss.

Inom parentes må sägas, att det är samma teoretiska fel som fört de bästa i Novaja Zjizns och Vperjods läger vilse. De sämsta och de medelmåttiga bland dem följer av dumhet och karaktärslöshet i bourgeoisins släptåg och är uppskrämda av denna. De bästa har inte förstått att socialismens läromästare inte för ro skull talade om en lång övergångsperiod från kapitalism till socialism och betonade det nya samhällets 'långa födslovånder'

Och detta nya samhälle är återigen en abstraktion som inte kan förverkligas på annat sätt än genom en rad olikartade, ofullgångna konkreta försök att skapa en socialistisk stat av ett eller annat slag.

Just därför att man utifrån Rysslands nuvarande ekonomiska läge inte kan komma framåt utan att gå igenom det, *som är gemensamt* både för statskapitalism och för socialism (den landsomfattande registreringen och kontrollen), är det en fullständig teoretisk absurditet att skrämna andra och sig själv med en utveckling 'i riktning mot statskapitalism'. Det innebär just att sväva bort 'i riktning' från 'utvecklingens' verkliga väg, att inte förstå denna väg; i praktiken är det samma sak som att *skjuta oss tillbaka* till småägarkapitalism.

För att läsaren skall övertygas om att det inte alls är först nu som jag så 'högt' börjat uppskatta statskapitalismen, utan att jag också gjorde det *innan* bolsjevikerna tog makten, skall jag ta mig friheten att citera följande ur min broschyr Den hotande katastrofen och hur den bör bekämpas, som jag skrev i september 1917:

'... Försök nu *ersätta* den junker-kapitalistiska staten, godsägarnas och kapitalisternas stat, med en *revolutionärt demokratisk* stat, dvs en stat som revolutionärt avskaffar *alla slags* privilegier och inte fruktar att revolutionärt förverkliga den mest fullständiga demokrati? Då får ni se, att den statsmonopolistiska kapitalismen i en verklig revolutionärt demokratisk stat oundvikligen, ofrånkomligen betyder ett steg och flera steg i riktning mot socialismen!

... Ty socialism är ingenting annat än det närmaste steget framåt från statskapitalistiskt monopol.

... Den statsmonopolistiska kapitalismen är den mest fullständiga materiella förberedelsen för socialismen, tröskeln till den, det steg på historiens trappa, där det inte finns några mellanliggande steg mellan detta steg och det steg som kallas socialism' (s 27f).

Observera att detta skrevs på Kerenskijs tid, att här *inte* talas om proletariats diktatur, *inte* om en socialistisk utan om en 'revolutionärt demokratisk' stat. Är det inte klart att *ju högre* vi stigit över detta politiska stadium, *ju fullkomligare* vi i sovjeterna materialiserat den socialistiska staten och proletariats diktatur, *desto mindre* är det tillåtet för oss att frukta 'statskapitalismen'? Är det inte klart att vi *materiellt*, ekonomiskt, i fråga om produktionen ännu inte befinner oss på socialismens 'tröskel'? Och att vi inte kan träda in genom socialismens dörr på annat sätt än över denna 'tröskel' som vi ännu inte uppnått?..

* *
*

Utomordentligt lärorik är också följande omständighet. När vi i centrala exekutivkommittén diskuterade med kamrat Bucharin, sade han bl a: i frågan om de höga specialistlönerna står 'vi' 'till höger om Lenin', ty vi ser här ingen avvikelse från principerna. Vi erinrar oss nämligen Marx' ord att det under vissa omständigheter vore fördelaktigare för arbetarklassen att 'friköpa hela bandet' (nämligen kapitalistbandet, dvs att *friköpa* jorden, fabriker, verkstäderna och övriga produktionsmedel från bourgeoisin).

Denna utomordentligt intressanta anmärkning

... Låt oss analysera Marx' tankegång.

Det var fråga om Storbritannien på 1870-talet, om den förmonopolistiska kapitalismens kulminationsperiod, om ett land med ett minimum av militarism och byråkrati, om ett land med de för den tiden största möjligheterna för en 'fredlig' seger för socialismen i den meningen, att arbetarna skulle kunna 'friköpa' sig från bourgeoisin. Och Marx sade, att under vissa betingelser skulle arbetarna ingalunda vägra att friköpa sig från bourgeoisin. Marx lät inte binda sina händer – eller händerna på de framtida ledarna för den socialistiska revolutionen – beträffande omvälvningens former, metoder och medel. Han förstod mycket väl vilken mängd nya problem som skulle uppstå, hur hela situationen skulle ändras under

omvälvningens förlopp, hur ofta och hur *starkt* den skulle ändras under omvälvningens förlopp.

Och är det inte uppenbart, att *sedan* proletariatet tagit makten i Sovjetryssland och sedan utsugarnas militära motstånd och sabotage slagits ned gestaltade sig *några* betingelser såsom de hade kunnat gestalta sig i Storbritannien för ett halvt århundrade sedan, ifall Storbritannien vid den tiden hade börjat att fredligt gå över till socialism? Kapitalisternas underordnande under arbetarna i England skulle vid den tiden ha kunnat tryggas genom följande omständigheter: 1) genom att arbetarna, proletärerna fullständigt dominerade bland befolkningen till följd av att ett bondestånd saknades (i England fanns på 70-talet tecken som tydde på att man kunde hoppas på utomordentligt snabba framgångar för socialismen bland lanternorna); 2) genom proletariatets förträffliga organisering i fackföreningarna (England var vid denna tid det ledande landet i världen i nämnda avseende); 3) genom den relativt höga kulturnivån hos proletariatet som skolats genom en sekellång utveckling av den politiska friheten; 4) genom den långa vanan hos Englands förträffligt organiserade kapitalister – de var då de bäst organiserade kapitalisterna i världen (numera har Tyskland ryckt fram på första platsen) – att lösa politiska och ekonomiska frågor genom kompromisser. Det var på grund av dessa omständigheter som man vid den tiden kunde tänka på möjligheten att i England på ett *fredligt* sätt underordna kapitalisterna under arbetarna.

Hos oss är detta underordnande i nuvarande ögonblick tryggt genom vissa konkreta förutsättningar (segern i oktober och undertryckandet av kapitalisternas militära motstånd och sabotage från oktober till februari). Men *i stället för* arbetarnas, proletärernas fullständiga dominans inom befolkningen och deras goda organisation var det i Ryssland den omständligheten, att proletärerna stöddes av de fattiga och snabbt ruinerade bönderna, som utgjorde en faktor för segern. Och slutligen finns det hos oss varken någon hög kulturnivå eller någon vana vid kompromisser. Om man tänker över dessa konkreta betingelser, blir det klart att vi nu kan och måste söka *före*na två olika slags metoder. Dels en skoningslös uppgörelse med de kulturellt efterblivna kapitalisterna – som inte vill gå med på något slags 'statskapitalism', som inte vill veta av någon kompromiss, som fortsätter att genom spekulation, mutande av den fattiga befolkningen osv sabotera sovjetmaktens åtgärder. Och dels en *kompromiss* eller ett friköp i förhållande till de kulturellt högre stående kapitalister, som går med på 'statskapitalism', som är i stånd att genomföra den, som är nyttiga för proletariatet i sin egenskap av kloka och erfarna organisatörer för de största företagen, vilka verkligen förser tiotals miljoner människor med varor.

Bucharin är en synnerligen bildad marxistisk ekonom. Därför erinrade han sig, att Marx hade absolut rätt när han lärde arbetarna hur viktigt det är att upprätthålla storproduktionens organisation just för att underlätta övergången till socialism, och att den tanken är fullt tillåtlig, att man bör *betala kapitalisterna bra*, köpa sig fri från dem, om (undantagsvis: England var vid den tiden ett undantag) omständigheterna gestaltar sig så att kapitalisterna blir tvungna att fredligt underordna sig och på ett kulturellt, organiserat sätt övergå till socialism på villkor av friköp.

Men Bucharin begick ett fel när han inte tänkte sig in i det som konkret utmärker det nuvarande ögonblicket i Ryssland, ett utomordentligt ögonblick, då vi, Rysslands proletariat, i fråga om vår politiska ordning, i fråga om arbetarnas politiska makt ligger *före* vilket England eller Tyskland som helst, men samtidigt beträffande organisationen av en välordnad statskapitalism, kulturnivån och graden av förberedelse till socialismens materiella 'införande', dess införande i produktionen ligger *efter* den mest efterblivna västeuropeiska stat. Är det inte klart, att detta egenartade läge för ögonblicket just dikterar nödvändigheten av ett slags 'friköp', vilket arbetarna måste föreslå de kulturellt högst stående, talangfullaste och i organisatoriskt avseende mest begåvade kapitalisterna som är redo att gå i tjänst hos sovjet-

makten och ärligt hjälpa till att organisera 'statlig' storproduktion i största möjliga skala? Är det inte klart, att vi i ett så egenartat läge måste söka undvika två slags fel, vilka bägge på sitt sätt är småborgerliga? Å ena sidan vore det ett oförlåtligt fel att förklara, att eftersom det föreligger en bristande överensstämmelse mellan våra ekonomiska 'krafter' och vår politiska kraft, skulle man 'följaktligen' inte ha övertagit makten. Så resonerar 'män i fodral' som glömmer att det aldrig kommer att finnas en överensstämmelse, att det inte kan finnas en sådan vare sig i samhällets eller i naturens utveckling, att det endast är på grund av en rad försök – av vilka vart och ett för sig kommer att vara ensidigt, kommer att lida av en viss bristande överensstämmelse – som en segerrik socialism kan skapas genom revolutionärt arbete av proletärerna i *alla* länder.

Å andra sidan vore det ett uppenbart fel att ge skrikhalsar och frasmakare fria tyglar. De låter sig ryckas med av en 'eldig' revolutionär anda men är odugliga till ett konsekvent, genomtänkt, väl övervägt revolutionärt arbete som tar också de svåraste övergångar med i beräkningen.

Till all lycka har historien om de revolutionära partiernas utveckling och bolsjevismens kamp med dessa skrikhalsar lämnar oss i arv skarpt utpräglade typer, av vilka vänstersocialist-revolutionärerna och anarkisterna tillräckligt åskådligt illustrerar de dåliga revolutionärernas typ. De höjer nu ett hysteriskt ramaskri mot 'högerbolsjevikernas' 'kompromisspolitik'. Men de är inte i stånd att tänka över, *varför* 'kompromisspolitiken' var dålig och *för vad* historien och revolutionens gång med rätta fördömt den.

Kerenskijperiodens kompromisspolitik lämnade makten åt den imperialistiska bourgeoisin, och frågan om makten är den grundläggande frågan i varje revolution. Kompromissinställningen hos en del bolsjeviker i oktober–november 1917 berodde antingen på att de fruktade proletariatets maktövertagande eller att de ville *dela* makten lika inte bara med 'opålitliga medlöpare' såsom vänstersocialistrevolutionärerna, utan också med fiender, tjernovanhängare och mensjeviker. Dessa skulle oundvikligen ha hindrat oss i det viktigaste: vid konstituerande församlingens' skingrande, det skoningslösa krossandet av Bogajevskij & Co, det fullständiga genomförandet av sovjetinstitutionernas åtgärder och vid varje konfiskering.

Nu har vi erövrat makten, den är säkrad, befästad i händerna på *ett* parti, proletariatets parti, t o m utan de 'opålitliga medlöparna'. Att nu prata om kompromisspolitik, då det inte kan bli fråga om att dela *makten*, att avstå från proletariatets diktatur mot bourgeoisin – det är helt enkelt att som en papegoja upprepa inpluggade men oförstådda ord. Att som 'kompromisspolitik' beteckna den omständigheten att vi i ett läge, då vi kan och måste förvalta landet, försöker att utan att sky några kostnader dra till oss de bäst utbildade av de av kapitalismen skolade elementen, att ta dem i tjänst mot det av småägandet betingade förfallet – det betyder att man är helt ur stånd att tänka över det socialistiska uppbyggnadsarbetets ekonomiska uppgifter.”

Om naturaskatt, fri handel och koncessioner

I de ovan citerade resonemangen från 1918 finns en rad fel beträffande perioderna. Perioderna visade sig vara längre än vad man då antog. Detta är inte förvånande. Men huvudelementen i vårt näringsliv har förblivit desamma. De "fattiga" bönderna (proletärer och halvproletärer) har i synnerligen många fall blivit medelbönder. Detta har resulterat i att småägarna, det småborgerliga "elementet", har stärkts. Inbördeskriget 1918-20 ökade i hög grad landets utarmning, fördröjde återställandet av dess produktivkrafter och försvagade framför allt just proletariatet. Därtill kom missväxten år 1920, foderbristen och epizootin, varigenom transportväsendets och industrins återuppbyggande ytterligare fördröjdes, då det återverkade

exempelvis på användningen av böndernas hästar för framforsling av ved, vårt viktigaste bränsle.

Resultatet blev att det våren 1921 hade uppkommit en sådan politisk situation, att det ofördröjligen krävdes direkta, högst energiska och extraordinära åtgärder för att förbättra böndernas läge och höja deras produktivkrafter.

Varför just böndernas läge och inte arbetarnas?

Därför att det behövs spannmål och bränsle för att förbättra arbetarnas läge. Just detta är för närvarande den största "haken", sett ur hela statshushållningens synvinkel. Men produktionen och anskaffningen av spannmål samt anskaffningen och framforslingen av bränsle kan inte ökas på annat sätt än genom att böndernas läge förbättras och deras produktivkrafter höjs. Man måste börja med bönderna. Den som inte förstår detta, den som är böjd att betrakta böndernas framskjutande i förgrunden som ett "uppgivande" eller någonting som liknar ett uppgivande av proletariats diktatur, han tänker sig helt enkelt inte in i saken eller låter sig fångas av fraser. Proletariats diktatur innebär att politiken leds av proletariatet. Som ledande, härskande klass måste proletariatet kunna inrikta politiken på ett sådant sätt, att det mest trängande, det "ömmaste" problemet löses i första hand. Det mest trängande idag är att vidta åtgärder, som omedelbart kan höja bondehushållningens produktivkrafter. Endast *på detta sätt* är det möjligt att förbättra även arbetarnas läge och stärka förbundet mellan arbetarna och bönderna, stärka proletariatets diktatur. Den proletär eller representant för proletariatet, som inte på detta sätt ville åstadkomma en förbättring av arbetarnas läge, skulle *i praktiken* visa sig vara en medhjälpare åt vitgardisterna och kapitalisterna. Ty att inte följa denna väg betyder att ställa arbetarnas skräntressen högre än klassintressena, det betyder att offra de intressen som gäller hela arbetarklassen, dess diktatur, dess förbund med bönderna mot godsägarna och kapitalisterna, dess ledande roll i kampen för arbetets frigörelse från kapitalets ok, att offra allt detta för arbetarnas omedelbara, ögonblickliga och partiella intressen.

Således: i första hand krävs ofördröjliga och allvarliga åtgärder för att öka bondehushållningens produktivkrafter.

Detta kan inte ske utan att betydande ändringar görs i vår livsmedelspolitik. En sådan ändring var överskottsrekvisitionens ersättande med naturaskatt, vilket inbegriper fri handel, åtminstone i den lokala ekonomiska omsättningen, sedan skatten erlagts.

Vad är kärnan i överskottsrekvisitionens ersättande med naturaskatt?

I denna fråga har felaktiga uppfattningar vunnit stor spridning. Missuppfattningen beror huvudsakligen på att man inte sätter sig in i det väsentliga i övergången, inte frågar sig, varifrån denna övergång utgår och vart den leder. Man föreställer sig saken som att det skulle vara fråga om en övergång från kommunism i allmänhet till borgerliga förhållanden i allmänhet. Och för att motverka detta misstag måste vi oundvikligen hänvisa till det som sades i maj 1918.

Naturaskatten är en av formerna för övergång från den egenartade "krigskommunism", som den ytterliga nöden, förfallet och kriget påtvingade oss, till ett normalt socialistiskt produktutbyte. Och detta är i sin tur en av formerna för övergång från socialism, med de särdrag som småböndernas övervikt bland befolkningen framkallar, till kommunism.

Den egenartade "krigskommunismen" bestod i att vi faktiskt tog ifrån bönderna alla överskott, och ibland inte bara överskotten, utan också en del av de för bönderna nödvändiga livsmedlen, för att täcka arméns behov och för arbetarnas underhåll. Största delen av det tog vi på kredit, mot papperspengar, på annat sätt hade vi inte kunnat besegra godsägarna och kapita-

listerna i ett ruinerat småbondeland. Och det faktum att vi segrade (trots det stöd som våra utsugare fick från världens mäktigaste stater), visar inte bara vilka under av hjältemod arbetarna och bönderna kan utföra i kampen för sin befrielse. Detta faktum visar också vilken lakejroll i bourgeoisins tjänst som mensjevikerna, socialistrevolutionärerna, Kautsky & Co i verkligheten spelade, då de lade oss denna ”krigskommunism” *till last*. Den bör räknas oss till förtjänst.

Men inte mindre nödvändigt är det att veta det verkliga måttet av denna förtjänst. ”Krigskommunismen” påtvingades oss genom kriget och förfallet. Den var inte och kunde inte vara en politik, som motsvarade proletariats ekonomiska uppgifter. Den var en temporär åtgärd. Den riktiga politik som proletariatet, vilket utövar sin diktatur i ett småbondeland, måste bedriva, är att byta spannmål mot industriprodukter som bönderna behöver. Endast en sådan livsmedelspolitik står i samklang med proletariats uppgifter, endast den kan stärka socialismens grundvalar och leda till dess fullständiga seger.

Naturaskatten är en övergång till denna politik. Vi är alltså så utarmade, så nedtryckte av krigets börda (gårdagens krig och det krig som till följd av kapitalisternas snikenhet och illvilja kan bryta ut i morgon), att vi inte kan ge bönderna industrivaror för all den spannmål vi behöver. Medvetna härom inför vi naturaskatt, dvs vi tar det minimum av spannmål vi behöver (för armén och för arbetarna) i form av skatt, och resten skall vi byta till oss mot industrivaror.

Härvid får man inte glömma följande. Nöden och utarmningen är så stora, att vi inte *med ett slag* kan återställa den fabriksmässiga, statliga, socialistiska storproduktionen. För detta krävs stora förråd av spannmål och bränsle i de stora industriområdena, det krävs att de utslitna maskinerna ersätts med nya osv. Vi har lärt oss av erfarenheten, att detta inte kan göras med ett slag, och vi vet att efter det ruinerande imperialistiska kriget även de rikaste och mest framskridna länderna blir i stånd att lösa denna uppgift endast under loppet av en viss, rätt lång följd av år. Följaktligen är det nödvändigt att i viss mån hjälpa till att återupprätta småindustrin, som inte kräver maskiner, inte kräver vare sig statliga eller stora förråd av råvaror, bränsle och livsmedel och som omedelbart kan ge bondehushållningen ett visst bistånd och höja dess produktivkrafter.

Vad kommer detta att medföra?

Det kommer att medföra ett återupplivande av småbourgeoisin och kapitalismen på basis av en viss (om än bara lokal) handelsfrihet. Därom råder inget tvivel. Det vore löjligt att blunda för detta.

Frågan är: Är detta nödvändigt? Kan det rättfärdigas? Är det inte farligt?

Det framställs många frågor av detta slag, och i de flesta fall avslöjar de endast den frågandes naivitet (milt sagt).

Kasta en blick på hur jag i maj 1918 definierade de i vårt näringsliv förefintliga elementen (beståndsdelarna) av olika samhällsekonomiska formationer. Ingen kommer att kunna bestrida, att alla dessa fem stadier (eller beståndsdelar) av alla dessa fem formationer, från den patriarkaliska, dvs halvbarbariska, till den socialistiska, är förhanden. Att småbonde”-formationen”, som är delvis patriarkalisk, delvis småborgerlig, är den övervägande i ett småbondeland, det är självklart. Eftersom det förekommer utbyte är utvecklingen av småhushållningen en småborgerlig utveckling, en kapitalistisk utveckling – det är en obestridd sanning, en elementär sanning i den politiska ekonomin, vilken dessutom bekräftas genom den dagliga erfarenheten och iakttagelsen även av en kalkborgare.

Vilken politik kan då det socialistiska proletariatet bedriva med en sådan ekonomisk verklighet inför ögonen? Skall det ge småbonden *allt* han behöver av den socialistiska storindustrins produktion i utbyte mot spannmål och råvaror? Det skulle vara den mest önskvärda, den ”riktigaste” politiken – vi har också börjat med den. Men vi kan inte ge *alla* produkter, långt därifrån, och kommer inte heller att kunna göra det så snart – i varje fall inte förrän vi slutfört åtminstone den första etappen av hela landets elektrifiering. Vad skall man då göra? Antingen försöka förbjuda, spärra varje utveckling av det privata, ickestatliga utbytet, dvs handeln, dvs kapitalismen, en utveckling som är oundviklig då det finns miljoner småproducenter. En sådan politik vore dum och skulle betyda självmord för det parti som försökte tillämpa den. Den vore dum, därför att en sådan politik är ekonomiskt omöjlig. Den skulle betyda självmord, därför att partier som försöker sig på en sådan politik ofrånkomligt gör fiasko. Vi behöver inte göra någon hemlighet av att en och annan kommunist ”i tanke, ord och handling” syndat i detta avseende och förfallit just till en *sådan* politik. Vi skall försöka frigöra oss från dessa fel. Det är absolut nödvändigt att bli kvitt dem, annars kommer det att sluta mycket illa.

Eller (det är den sista *möjliga* och enda förnuftiga politiken) inte försöka förbjuda eller spärra kapitalismens utveckling, utan söka leda in den i *statskapitalismen* strömfåra. Det är ekonomiskt möjligt, ty statskapitalism är – i en eller annan form, i en eller annan grad – förhanden överallt, där det finns element av fri handel och kapitalism i allmänhet.

Är det möjligt att sovjetstaten, proletariatets diktatur, kan kombineras, förenas, samordnas med statskapitalism?

Naturligtvis är det möjligt. Det var just det jag sökte bevisa i maj 1918, och jag hoppas att jag också bevisade det. Än mer: jag bevisade också då att statskapitalism är ett steg framåt jämfört med småägarelementet (både det småpatriarkaliska och det småborgerliga). De som sammanställer eller jämför statskapitalism endast med socialism begår ett otal fel, ty i den nuvarande politiska och ekonomiska situationen måste man ovillkorligen jämföra statskapitalismen också med den småborgerliga produktionen.

Hela frågan gäller både teoretiskt och praktiskt – hur man skall finna de rätta metoderna för att länka kapitalismens oundvikliga (till en viss grad och för en viss tid) utveckling in i statskapitalismens strömfåra, skapa de för detta nödvändiga betingelserna och säkerställa statskapitalismens omvandling till socialism inom en nära framtid.

För att ta itu med lösningen av denna fråga måste man först och främst göra sig en så klar föreställning som möjligt om vad statskapitalismen i praktiken kommer att bli och kan bli inom vårt sovjetsystem, inom ramen för vår sovjetstat.

Det enklaste fallet eller exemplet på hur sovjetmakten leder in kapitalismens utveckling i statskapitalismens strömfåra, hur den ”inplanterar” statskapitalism, är koncessionerna. Alla hos oss är nu ense om att koncessioner är nödvändiga, men inte alla reflekterar över koncessionernas betydelse. Vad är koncessioner under sovjetsystemet, sedda i ljuset av de samhällsekonomiska formationerna och deras inbördes förhållande? De är ett avtal, ett block, ett förbund mellan sovjetmakten, dvs den proletära statsmakten, och statskapitalismen mot småägarelementet (det patriarkaliska och det småborgerliga). Koncessionsinnehavaren är en kapitalist. Han driver sitt företag på kapitalistiskt vis, för profitens skull. Han går med på ett avtal med den proletära makten för att vinna extraprofit utöver den vanliga eller för att erhålla råvaror som han inte kan eller endast med största svårighet kan skaffa på annat sätt. Sovjetmakten drar fördel av att produktivkrafterna utvecklas och att produktionsvolymen ökas omedelbart eller inom mycket kort tid. Vi har, låt oss säga, ett hundratal oljefält, gruvor och skogsområden. Vi kan inte exploatera dem alla – det fattas oss maskiner, livsmedel och transportmedel. Av samma orsaker exploaterar vi också övriga sektorer illa. Till följd av att stor-

företagen utnyttjas dåligt eller otillräckligt stärks småägarelementet i alla dess yttringar: den omgivande (och sedan också hela) bondehushållningen försvagas, dess produktivkrafter sjunker, dess tillit till sovjetmakten rubbas, stölder och vitt spridd småspekulation (som är den farligaste) förekommer osv. Genom att ”inplanta” statskapitalism i form av koncessioner stärker sovjetmakten stordriften gentemot smådriften, den avancerade produktionen gentemot den efterblivna och maskinarbetet gentemot det manuella arbetet. Den erhåller en större mängd produkter från storindustrin (dess andel av produktionen) och stärker de statligt reglerade ekonomiska förhållandena gentemot de småborgerligt anarkistiska förhållandena. En med måtta och förtänksamhet genomförd koncessionspolitik kommer förvisso att hjälpa oss att snabbt (till en viss, inte särskilt hög grad) förbättra industrins tillstånd samt arbetarnas och böndernas situation – givetvis till priset av vissa offer, av att tiotals och åter tiotals miljoner pud ytterst värdefulla produkter utlämnas till kapitalisterna. Den grad och de betingelser, som skall göra koncessionerna fördelaktiga och ofarliga för oss, bestäms av styrkeförhållandet, avgörs genom kampen, ty koncessionen är också en form av kamp, en fortsättning på klasskampen i annan form, och den ersätter ingalunda klasskampen med klassfred. Kampmetoderna kommer att anvisas av praktiken.

Jämfört med andra former av statskapitalism inom sovjetsystemet är statskapitalism i form av koncessioner måhända den enklaste, tydligaste, klaraste och noggrannast markerade. Vi har här ett formellt, skriftligt avtal med den mest kultiverade, avancerade västeuropeiska kapitalismen. Vi har exakt reda på våra fördelar och våra förluster, våra rättigheter och skyldigheter. Vi vet precis för vilken tid vi lämnar koncessionen och vi känner villkoren för ett återköp före avtalets utgång, ifall avtalet stipulerar en sådan återköpsrätt. Vi erlägger en viss ”tribut” till världskapitalismen, ”friköper” oss från den i ett visst avseende och får i utbyte en viss omedelbar stabilisering av sovjetmakten och en förbättring av våra ekonomiska förhållanden. Hela svårigheten då det gäller koncessioner är att man vid ingåendet av ett koncessionsavtal noga måste tänka igenom och överväga allt och sedan kunna övervaka avtalets fullgörande. Utan tvivel finns här svårigheter, och misstag är förmodligen oundvikliga den första tiden. Men dessa svårigheter är obetydliga jämfört med de andra uppgifterna i den sociala revolutionen och i synnerhet jämfört med de andra formerna för att utveckla, tillåta och inplanta statskapitalism.

Den viktigaste uppgift som åligger alla parti- och sovjetfunktionärer i samband med naturaskattens införande är att kunna tillämpa principerna, grunderna för ”koncessions”politiken (dvs en politik i stil med ”koncessions”statskapitalismen) på de övriga formerna av kapitalism: fri handel, lokal omsättning m m.

Låt oss ta kooperationen. Det var ingen tillfällighet att dekretet om naturaskatten omedelbart nödvändiggjorde en revision av bestämmelserna om kooperationen och en viss utvidgning av dess ”frihet” och rättigheter. Kooperationen är också en form av statskapitalism, fastän mindre enkel, mindre klart markerad, mer invecklad, och den bereder därför vår statsmakt större praktiska svårigheter. De små varuproducenternas kooperativa sammanslutning (det är den och inte arbetarnas kooperativa föreningar som vi talar om här, då den är den övervägande och typiska formen för ett småbondeland) alstrar ofrånkomligen småborgerliga, kapitalistiska förhållanden, främjar deras utveckling, skjuter småkapitalisterna i förgrunden och gynnar dem mest. Det kan inte vara annorlunda, eftersom småägarna dominerar och det föreligger såväl möjlighet som nödvändighet till utbyte. Under de nu rådande förhållandena i Ryssland betyder frihet och rättigheter för kooperationen detsamma som frihet och rättigheter för kapitalismen. Det vore dumt eller brottsligt att blunda för denna uppenbara sanning.

Men till skillnad från privatkapitalismen är den ”kooperativa” kapitalismen under sovjetmaktens förhållanden en avart av statskapitalism, och som sådan är den för närvarande fördelaktig och nyttig för oss – i viss mån, givetvis. Eftersom naturaskatten innebär frihet att

sälja de spannmålsöverskott som inte tas ut i skatt, måste vi bemöda oss om att leda in denna utveckling av kapitalismen – ty fri försäljning, fri handel är en utveckling av kapitalismen – i den kooperativa kapitalismens strömfåra. Den kooperativa kapitalismen liknar statskapitalismen i det avseendet, att den underlättar registrering, kontroll och övervakning samt ett upprättande av avtalsförhållanden mellan staten (i detta fall sovjetstaten) och kapitalisten. Kooperationen som handelsform är fördelaktigare och nyttigare än privathandeln, inte vara av ovannämnda orsaker utan också därför att den gör det lättare att sammansluta och organisera miljoner människor och senare hela befolkningen, och detta är i sin tur en mycket stor fördel med hänsyn till den påföljande övergången från statskapitalism till socialism.

Låt oss jämföra koncessionerna och Kooperationen som former av statskapitalism. Koncessionerna baserar sig på maskinell storindustri, Kooperationen däremot på hantverksmässig, delvis rentav patriarkalisk småindustri. Varje enskilt koncessionsavtal berör en enda kapitalist eller en firma, ett syndikat, en kartell eller en trust. De kooperativa föreningarna omsluter många tusen, ja miljoner småägare. Koncessionerna medger både ett bestämt avtal och en bestämd tid. De kooperativa sammanslutningarna medger varken ett helt bestämt avtal eller en helt bestämd tid. Det är mycket lättare att upphäva en lag om Kooperationen än att annullera ett koncessionsavtal. Men annulleringen av ett avtal innebär, att ett faktiskt ekonomiskt förbund eller en ekonomisk ”samlevnad” med kapitalisten med en gång, enkelt, omedelbart bryts, medan ett upphävande av en lag om Kooperationen eller någon lag överhuvudtaget inte omedelbart bryter den faktiska ”samlevnaden” mellan sovjetmakten och småkapitalisterna och överhuvudtaget inte är i stånd att bryta faktiska ekonomiska relationer. Det är lätt att ”hålla ett öga” på en koncessionär men svårt att övervaka kooperatörerna. Övergången från koncessioner till socialism innebär övergång från en form av storproduktion till en annan form av storproduktion. Övergången från småägarkooperation till socialism innebär övergång från småproduktion till storproduktion, dvs det är en mera komplicerad övergång, som dock i händelse av framgång förmår omfatta bredare befolkningsmassor, förmår rycka upp de djupare och segare rötterna till de gamla, försocialistiska, ja även förkapitalistiska förhållandena, vilka mest hårdnackat motsätter sig varje ”nymodighet”. Om koncessionspolitiken har framgång kommer den att ge oss ett litet antal mönstergilla – jämfört med våra egna – storföretag i nivå med den moderna avancerade kapitalismen. Efter några årtionden kommer dessa företag att helt övergå i vår ägo. Om Kooperationspolitiken har framgång, kommer den att resultera i ett uppsving inom smådriften och underlätta dess övergång – inom en obestämd period – till storproduktion på basis av frivillig sammanslutning.

Låt oss ta en tredje form av statskapitalism. Staten anlitar kapitalisten som handlande och betalar honom en viss provision för försäljning av statliga produkter och inköp av småproducentens alster. Och en fjärde form: staten utarrenderar till den kapitalistiska företagaren ett staten tillhörande företag, oljefält, skogsområde, jordområde osv, varvid arrendeavtalet snarast är likt ett koncessionsavtal. Dessa båda sistnämnda former av statskapitalism brukar man hos oss inte alls tala om, inte tänka på, ja inte ens lägga märke till. Men det är inte för att vi är starka och kloka, utan för att vi är svaga och dumma. Vi är rädda för att se ”den simpla sanningen” i vitögat och ger oss alltför ofta en ”stimulerande illusion” i våld. Vi upprepar ständigt och jämt att ”vi” håller på att gå över från kapitalism till socialism, men vi glömmer att göra oss en exakt och tydlig bild av vilka dessa ”vi” är. Man måste ständigt ha för ögonen den kompletta – absolut kompletta – listan över alla de beståndsdelar av vårt näringsliv, alla de olikartade samhällsekonomiska formationer som jag räknade upp i min artikel den 5 maj 1918, för att denna klara bild inte skall glömmas. ”Vi”, avantgardet, proletarietets förtrupp, övergår direkt till socialism, men förtruppen är endast en liten del av proletariatet som i sin tur endast är en liten del av hela befolkningen. Och för att ”vi” med framgång skall kunna lösa uppgiften att direkt övergå till socialism måste vi förstå, vilka *förmedlande* vägar, metoder,

medel och resurser det behövs för att gå över från *förkapitalistiska* förhållanden till socialism. Det är kärnan i det hela.

Kasta en blick på kartan över Ryska socialistiska federativa sovjetrepubliken. Norr om Vologda, sydöst om Rostov vid Don och Saratov, söder om Orenburg och Omsk, norr om Tomsk sträcker sig ändlösa vidder, som skulle kunna rymma tiotals stora kulturstater. Och på alla dessa vidder råder patriarkaliska förhållanden, halvbarbari eller rena rama barbariet. Och hur står det till på den avsidens liggande landsbygden i hela det övriga Ryssland, där tiotals verst landsvägar eller rättare sagt ofarbara vägar skiljer byarna från järnvägen, dvs från materiell förbindelse med kulturen, med kapitalismen, med storindustrin, med de stora städerna? Råder det inte patriarkaliska förhållanden, oblomovism och halvbarbari även på alla dessa platser?

Är det tänkbart att man skall kunna förverkliga en direkt övergång från detta i Ryssland förhärskande tillstånd till socialism? Ja, det är tänkbart till en viss grad, men bara på ett villkor, som vi nu noggrant känner till tack vare ett omfattande och numera slutfört vetenskapligt arbete. Detta villkor är elektrifiering. Om vi bygger tiotals värmekraftverk (vi vet nu var och hur de kan och bör anläggas), om vi leder ut elkraft till varje by, om vi uppbringar ett tillräckligt antal elmotorer och andra maskiner, så skall det inte behövas eller knappast behövas några övergångsstadier, några förmedlande länkar mellan de patriarkaliska förhållandena och socialism. Men vi vet mycket väl, att det kommer att krävas minst tio år för att slutföra enbart den första etappen av detta ”enda” villkor, och en förkortning av denna tid är i sin tur tänkbar endast om den proletära revolutionen segrar i länder som England, Tyskland och Amerika.

För de närmaste åren måste vi dock lära oss att tänka på de mellanlänkar som kan underlätta övergången från patriarkaliska förhållanden, från småproduktion till socialism. ”Vi” upprepar alltjämt ofta argumentet, att ”kapitalismen är ett ont, socialismen en välsignelse”. Men detta argument är felaktigt, ty det förbiser totaliteten av alla förefintliga samhällsekonomiska formationer och skiljer bara ut två av dem.

Kapitalismen är ett ont jämfört med socialismen. Kapitalismen är en välsignelse jämfört med de medeltida förhållandena, jämfört med småproduktionen, jämfört med byråkratin som är förbunden med småproducenternas splittring. Eftersom vi ännu inte är i stånd att omedelbart gå över från småproduktion till socialism, så är kapitalismen i viss mån oundviklig som en spontan produkt av småproduktionen och utbytet, och därför måste vi utnyttja kapitalismen (särskilt genom att leda in den i statskapitalismens strömfåra) som en mellanlänk mellan småproduktionen och socialismen, som ett medel, en väg, en metod, ett sätt att öka produktivkrafterna.

Ta frågan om byråkratin och betrakta den ur ekonomisk synvinkel. Den 5 maj 1918 var byråkratin inte inom vårt synfält. Ett halvt år efter Oktoberrevolutionen, sedan vi hade krossat den gamla byråkratiska apparaten uppifrån och ända ner, hade vi ännu ingen känning av detta onda.

Så gick ännu ett år. På Rysslands kommunistiska partis 8:e kongress (den 18-23 mars 1919) antogs ett nytt partiprogram, och i detta program sade vi rent ut – vi var inte rädda för att erkänna det onda, vi ville blotta det, avslöja det, brännmärka det och mobilisera tanke och vilja, energi och handling för att bekämpa det att ”*byråkratin delvis håller på att återupplivas inom sovjetsystemet*”.

Så gick två år till. Våren 1921, efter den 8:e sovjetkongressen (i december 1920), på vilken frågan om byråkratin dryftades, efter Rysslands kommunistiska partis 10:e kongress (i mars 1921), vilken summerade de diskussioner som var nära förbundna med analysen av byråkratin, ser vi *detta* onda framför oss ännu klarare, tydligare och mer hotande. Vilka är byrå-

kratins ekonomiska rötter? De är huvudsakligen av två slag: å ena sidan behöver en utvecklad bourgeoisie en byråkratisk apparat, i första hand en militär, sedan en rättslig osv, just mot arbetarnas (delvis också böndernas) revolutionära rörelse. Detta finns inte hos oss. Våra domstolar är klassdomstolar, riktade mot bourgeoisin. Vår armé är en klassarmé, riktad mot bourgeoisin. Byråkratin sitter inte i armén utan i de institutioner som betjänar den. Hos oss har byråkratin en annan ekonomisk rot: småproducenternas splittring och avskildhet, deras fattigdom och bristande kultur, de dåliga vägförhållandena, analfabetismen, frånvaron av *omsättning* mellan jordbruket och industrin, frånvaron av förbindelse och växelverkan mellan dem. Detta är i mycket hög grad en följd av inbördeskriget. Då vi var utsatta för blockad, belägrade från alla håll, avskurna från hela världen och därefter från den spannmålsrika södern, från Sibirien, från kolet, kunde vi inte återuppbygga industrin. Vi fick inte göra halt inför "krigskommunism", inte rygga tillbaka för de mest desperata ytterlighetsåtgärder det gällde att hålla ut fastän vi förde en tillvaro på svältgränsen och ännu värre än på svältgränsen, att till varje pris hävda arbetar- och bondemakten, trots det oerhörda förfallet och den bristande omsättningen. Och vi lät inte skrämra oss av det som skrämde socialistrevolutionärerna och mensjevnikerna (vilka faktiskt till stor del av fruktan och skräck slog följe med bourgeoisin). Men det som var ett villkor för segern i ett blockerat land, i en belägrad fästning, avslöjade sin negativa sida just våren 1921, då de sista vitgardistiska trupperna slutgiltigt drivits ut från RSFSR. I den belägrade fästningen var det möjligt och nödvändigt att "spärra" all omsättning; med det utomordentliga hjältemod som massorna uppvisade kunde man stå ut med det i tre år. Efter detta skärptes småproducenternas ruiner ännu mer, och storindustrins återuppbyggande fördröjdes och uppsköts ytterligare. Byråkratin som ett arv efter "belägringen", söm en överbyggnad till den splittrade och nertryckta småproduktionen trädde helt i dagen.

Man måste oförskräckt kunna erkänna det onda för att bekämpa det så mycket beslutsammare, för att om och om igen börja om från början. Vi kommer ännu många gånger och på alla områden av vårt uppbygge att nödgas börja om igen från början, att rätta till det som inte har slutförts och välja olika sätt att ta itu med uppgiften. -Det har visat sig, att storindustrins återställande fördröjs och att "spärren" för omsättningen mellan industrin och jordbruket är olidlig. Följaktligen måste vi koncentrera oss på det som är mer åtkomligt: att återställa småindustrin. Vi måste hjälpa till från detta håll, stötta upp denna sida av den genom kriget och blockaden till hälften raserade byggnaden. Det gäller att på alla sätt och till varje pris utveckla omsättningen utan att frukta kapitalismen, ty de gränser vi satt för den (genom exproprieringen av godsägarna och bourgeoisin i ekonomin, genom arbetar- och bondemakten i politiken) är tillräckligt snäva, tillräckligt "moderata". Detta är den egentliga meningen med naturaskatten, det är dess ekonomiska betydelse.

Samtliga parti- och sovjetfunktionärer bör inrikta alla sina ansträngningar, all sin uppmärksamhet på att framkalla, att väcka större lokal initiativkraft för det ekonomiska uppbygget i guvernementen, ännu mer i distrikten och ännu mer i kretsarna och byarna – just i syfte att omedelbart höja bondehushållningen, även om det sker med "små" medel och i liten skala, att hjälpa den genom att utveckla den lokala småindustrin. Den enhetliga statliga hushållningsplanen kräver, att uppmärksamheten och omsorgerna, de "prioriterade" arbetena koncentreras just på detta. Om vi uppnår en viss förbättring här, allra närmast det bredaste och djupaste "fundamentet", kommer det att göra det möjligt för oss att inom mycket kort tid ta itu med att mer energiskt och mer framgångsrikt återuppbygga storindustrin.

En funktionär inom livsmedelsförsörjningen har hittills känt till bara ett väsentligt direktiv: samla in den rekvirerade överskottsspannmålen till 100 procent. Nu lyder direktivet annorlunda: ta in skatten till 100 procent på kortast möjliga tid och ta sedan in ytterligare 100 procent genom utbyte mot alster från stor- och småindustrin. Den som tar in 75 procent av

skatten och 75 procent (av de andra 100 procenten) i utbyte mot alster från stor- och småindustrin; kommer att utträta ett för staten nyttigare arbete än den som tar in 100 procent av skatten och 55 procent (av de andra 100 procenten) genom utbyte. För funktionärerna inom livsmedelsförsörjningen kompliceras uppgiften. Å ena sidan är det en uppgift som gäller statskassan: att uppbära skatten så snabbt och rationellt som möjligt. Å andra sidan är det en allmänt ekonomisk uppgift: att försöka inrikta Kooperationen, bistå småindustrin och utveckla det lokala initiativet på ett sådant sätt att omsättningen mellan jordbruket och industrin ökas och stärks. I detta avseende är vi ännu mycket svaga; ett bevis härpå är byråkratin. Vi får inte vara rädda för att erkänna, att det här ännu finns *en hel del som vi kan och bör lära av kapitalisten*. Låt oss jämföra de praktiska rönen i olika guvernement, distrikt, kretsar och byar. På en plats har privatkapitalisterna, stora som små, uppnått det och det; deras vinst utgör ungefär så och så mycket. Det är den tribut, den avgift som vi betalar i "lärpengar". Vi har ingenting emot att betala lärpengar, bara vi får någon nytta av det. På en närbelägen plats har man på kooperativ väg uppnått det och det. De kooperativa föreningarnas vinst utgör så och så mycket. Och på en tredje plats har man på rent statlig, rent kommunistisk väg uppnått det och det (detta tredje fall kommer för närvarande att utgöra ett sällsynt undantag).

Uppgiften måste bestå i att varje ekonomiskt centrum i områdena, varje ekonomisk konferens vid guvernementets exekutivkommitté utan dröjsmål och som en förstahandsuppgift tar itu med att organisera olika experiment eller system för "omsättning" av de överskott som återstår efter det att naturaskatten erlagts. Efter några månader bör man ha praktiska resultat som kan jämföras och studeras. Lokalt eller infört salt; fotogen från centralt håll; träbearbetande hemslöjd; hantverk som använder lokala råvaror och levererar vissa artiklar som måhända inte är så viktiga men dock nödvändiga och nyttiga för bönderna; "vitt kol" (utnyttjandet av lokal vattenkraft i mindre skala för elektrifiering) och så vidare och annat liknande – allt detta måste utnyttjas för att till varje pris stimulera omsättningen mellan industrin och jordbruket. Den som uppnår de bästa resultaten på detta område, låt vara medelst privatkapitalism, låt vara även utan Kooperation, utan att denna kapitalism direkt omvandlas till statskapitalism, han kommer att bringa det socialistiska uppbyggnadsarbetet i hela Ryssland större nytta än den som "mediterar" över kommunismens renhet, skriver föreskrifter, regler och instruktioner för statskapitalismen och Kooperationen men inte gör något praktiskt för att stimulera omsättningen.

Privatkapitalism som socialismens medhjälpare – låter inte det som en paradox?

Det är dock inte alls någon paradox, utan ett absolut obestridligt ekonomiskt faktum. Eftersom vi har att göra med ett småbondeland, där transportväsendet befinner sig i ett ytterst förfallet skick, ett land som håller på att lämna kriget och blockaden bakom sig och som politiskt leds av proletariatet, vilket har transportväsendet och storindustrin i sin hand, så framgår det av dessa förutsättningar helt ofrånkomligt: för det första att den lokala omsättningen för närvarande har primär betydelse och för det andra att det finns möjlighet att främja socialismen med hjälp av privatkapitalism (för att nu inte tala om statskapitalism).

Mindre strid om ord. I detta avseende har vi hittills syndat alltför mycket. Större mångsidighet i de praktiska rönen och mer studium av dem. Under vissa förhållanden är en mönstergill organisering av det lokala arbetet, även i den mest blygsamma skala, av större betydelse för staten än många grenar av det centrala statliga arbetet. Och just sådana är förhållandena nu när det gäller bondehushållningen i allmänhet och utbytet av överskott i lantbruksproduktionen mot industrialster i synnerhet. En föredömlig organisation av arbetet i detta avseende, låt vara i en enda krets, är av större betydelse för hela staten än en "föredömlig" förbättring av den centrala apparaten i ett eller annat folkkommissariat. Ty vår centrala apparat har under de gångna tre och ett halvt åren redan till den grad utformats att den hunnit lägga sig till med en viss skadlig slentrian; vi kan inte avsevärt och snabbt förbättra den, vi vet inte hur det skall

göras. Hjälpen för en radikalare förbättring av den, för ett nytt tillflöde av friska krafter, för en framgångsrik kamp mot byråkratin och för att övervinna den skadliga slentrianen måste komma från de lokala organisationerna, nerifrån, från en mönstergill organisering av någonting ”helt”, låt vara i mindre skala men just någonting ”helt”, dvs inte en enskild industri, inte en enskild industrigren, inte ett enskilt företag, utan *summan av alla* ekonomiska förhållanden, *summan av hela* den ekonomiska omsättningen, låt vara på en liten ort.

De av oss som är dömda att stanna kvar och arbeta i centralapparaten skall fortsätta med att förbättra apparaten och rensa den från byråkrati, även om det blir i den blygsamma omfattning som direkt kan uppnås. Men den största hjälpen i detta avseende kommer och skall komma från de lokala organisationerna. Ute i landet är förhållandena i allmänhet bättre än i centrum, såvitt jag kan bedöma. Det är också begripligt, ty byråkratins olägenheter koncentrerar sig helt naturligt i centrum. Ur den synvinkeln kan Moskva inte annat än vara den värsta staden och överhuvudtaget den värsta ”platsen” i republiken. I lokalorganisationerna förekommer det avvikelser från genomsnittet åt båda hållen; avvikelser till det sämre är mindre vanliga än avvikelser till det bättre. Avvikelser till det sämre är övergrepp som begås av tidigare ämbetsmän, godsägare, borgare och annat slödder, som klibbat sig fast vid kommunisterna och ibland gör sig skyldiga till avskyvärda excesser, nedriga och oförskämda handlingar mot bönderna. Här behövs det en rensning med terrormedel: dom på stället och arkebusering utan vidare. Må Martov, Tjernov och partilösa kälkborgare av deras typ slå sig för bröstet och utropa: ”Jag tackar dig, herre, att jag inte är som en av ‘dessa’, att jag varken har erkänt eller erkänner terrorn.” Dessa narrar ”erkänner inte terrorn” därför att de har valt rollen att vara servila medhjälpare åt vitgardisterna för att vilseleda arbetarna och bönderna.

Socialistrevolutionärerna och mensjevikerna ”erkänner inte terrorn” därför att de fullföljer sin roll att under ”socialismens” flagg *utlämna massorna till den vitgardistiska terrorn*. Detta har bevisats genom Kerenskijregimen och Kornilovupproret i Ryssland, Koltjakregimen i Sibirien och mensjevismen i Georgien. Det har bevisats av Andra internationalens och ”2½”-internationalens hjältar i Finland, Ungern, Österrike, Tyskland, Italien, England osv. Den vitgardistiska terrorns servila medhjälpare får gärna stoltsera med att de avvisar all terror. Vi skall säga den bittra och obestridliga sanningen: i länder som genomgår en exempellös kris, ett sönderfall av alla gamla förbindelser, en skärpning av klasskampen efter det imperialistiska kriget 1914-18 – och det är alla länder i världen – kan man inte klara sig utan terror, alla hycklare och frastuggare till trots. Antingen vitgardistisk, borgerlig terror av amerikansk, engelsk (Irland), italiensk (fascisterna), tysk, ungersk och annan typ, eller röd, proletär terror. Någon medelväg, någon ”tredje” väg, finns inte och kan inte finnas.

Avvikelser till det bättre är: framgångsrik kamp mot byråkratin, största möjliga tillgodoseende av arbetarnas och böndernas behov, ytterst omsorgsfullt arbete för att utveckla ekonomin, höja arbetsproduktiviteten och stimulera den lokala omsättningen mellan jordbruket och industrin. Dessa avvikelserna till det bättre förekommer visserligen oftare än avvikelserna till det sämre, men de är i alla fall sällsynta. Emellertid är de förhanden. Nya, unga, friska kommunistiska krafter, härdade genom inbördeskriget och umbärandena, växer fram överallt i landet. Vi gör fortfarande långtifrån tillräckligt för att systematiskt och oavlåtligt befordra dessa krafter från lägre till högre poster. Detta kan och bör göras mer energiskt och i större omfattning. En del funktionärer kan och bör överföras från arbete i centralapparaten till lokalt arbete. Som ledare i distrikt och kretsar kan de genom att där på ett *mönstergillt* sätt organisera det ekonomiska arbetet *i dess helhet* vara till mycket stor nytta och utföra *ett för hela staten* viktigare verk än om de fullgjorde någon central funktion. Ty en mönstergill organisering av arbetet kommer att tjäna som en skola för nya funktionärer och som ett efterföljansvärt exempel, vilket blir relativt lätt för andra att tillägna sig. Och från centralt håll

kan vi bidra till att man överallt i landet ”tillägnar sig” detta föredömliga exempel och att det blir en plikt att göra det.

Arbetet för att utveckla ”omsättningen” mellan jordbruket och industrin – dvs utbytet av de överskott, som återstår efter naturaskattens erläggande, mot produkter från småindustrin, huvudsakligen hemindustrin – kräver i enlighet med sin natur ett självständigt, sakkunnigt och klokt *lokalt initiativ*. Därför är det nu ur allmänt statlig synvinkel ytterst viktigt att få till stånd ett mönstergillt organiserat arbete i distrikten och kretsarna. På det militära området exempelvis var vi under det senaste polska kriget inte rädda för att avvika från den byråkratiska rangordningen, vi var inte rädda för att ”degradera” medlemmar av republikens revolutionära krigsråd och flytta ner dem till underordnade poster (medan de fick behålla denna höga post centralt). Varför skulle vi inte nu förflytta några medlemmar av centrala allryska exekutivkommittén eller medlemmar av kollegierna eller andra kamrater på höga poster till arbete i ett distrikt eller rentav en krets? Vi har väl ändå inte blivit så ”byråkratiserade” att vi skulle ”genera oss” över det. Och vi skall säkert finna tiotals centrala funktionärer, som gärna går med på det. Det kommer att bli en mycket stor vinst för hela republikens ekonomiska uppbyggnadsarbete, och de mönstergilla kretsarna eller distrikten kommer att spela inte bara en stor, utan rentav en avgörande, en historisk roll.

För övrigt bör det noteras som en obetydlig men dock beaktansvärd omständighet, att en ändring i den principiella frågeställningen beträffande kampen mot spekulatören är nödvändig. Vi måste stödja den ”korrekta” handeln, som inte undandrar sig statskontroll; det är fördelaktigt för oss – att utveckla den. Men spekulatören, uppfattad i politisk-ekonomisk mening, kan inte särskiljas från den ”korrekta” handeln. Handelsfrihet är kapitalism, och kapitalism är spekulatören. Det vore löjligt att blunda för detta.

Vad skall vi då göra? Förklara spekulatören för straffri?

Nej. Vi måste granska och omarbeta alla lagar om spekulatören samt förklara varje stöld och varje direkt eller indirekt, öppet eller hemligt *kringgående av den statliga kontrollen, övervakningen och registreringen* straffbart (och de facto beivra det tredubbelt strängare än hittills). Just genom att ställa frågan så (folkkommissariernas råd har redan tagit itu med arbetet, dvs förordnat att man skall börja arbetet, med att revidera lagarna om spekulatören) skall det lyckas oss att leda in den i viss mån oundvikliga och för oss nödvändiga utvecklingen av kapitalismen i statskapitalismens strömfåra.

Politisk sammanfattning och slutsatser

Det återstår ännu för mig att åtminstone i korthet beröra den politiska situationen sådan den gestaltat sig och förändrats i samband med den ovan skildrade ekonomiska utvecklingen.

Jag sade redan att huvuddragen i vårt näringsliv år 1921 är desamma som de var 1918. Våren 1921 medförde – huvudsakligen till följd av missväxten och epizootin – en ytterlig skärpning av böndernas läge, som till följd av kriget och blockaden redan förut var mycket svårt. Detta resulterade i politisk vacklan, som allmänt hör samman med småproducentens ”natur”. Det mest markanta uttrycket för denna vacklan var myteriet i Kronstadt.

Mest kännetecknande för händelserna i Kronstadt var just det småborgerliga elementets vacklan. Där fanns mycket litet som var fullt utformat, klart och bestämt. Vi hörde dimmiga paroller om ”frihet”, ”fri handel”, ”frigörelse från oket”, ”sovjeterna utan bolsjeviker” eller nyval till sovjeterna eller befrielse från ”partidiktaturen” osv i samma stil. Både mensjeviker och socialistrevolutionärerna förklarade att kronstadtrörelsen var ”deras” rörelse. Viktor Tjernov sände ett ilbud till Kronstadt, på förslag av detta ilbud röstade mensjeviken Valk, en av ledarna i Kronstadt, för *konstituerande församlingen*. I en blink, med radiotelegrafens

hastighet skulle man kunna säga, mobiliserade sig hela vitgardistföljet ”för Kronstadt”. De vitgardistiska militärspecialisterna i Kronstadt, en rad specialister och inte bara Kozlovskij, utarbetade en plan för landsättning av trupper i Oranienbaum, en plan som skrämde upp den vacklande massan av mensjeviker, socialistrevolutionärer och partilösa. Minst femtio i utlandet utkommande ryska vitgardisttidningar igångsatte en ursinnig kampanj ”för Kronstadt”. Storbänkerna, alla finanskapitalets krafter anordnade insamlingar för att bistå Kronstadt. Kadeten Miljukov, bourgeoisins och godsägarnas kloke ledare, klargjorde tålmodigt för tjockskallen Viktor Tjernov direkt (och indirekt för mensjeviker Dan och Rozjkov, som satt i fängelse i Petrograd för sin förbindelse med kronstadthändelserna), att det inte fanns någon anledning att skynda på med konstituerande församlingen, att man *kunde och borde uttala sig till förmån för sovjetmakten – bara utan bolsjeviker*.

Det är naturligtvis inte svårt hitt vara klokare än sådana inbilska narrar som Tjernov, hjälten av den småborgerliga frasen, eller som Martov, riddaren av den kälkborgerliga reformismen som putsats upp för att se ut som ”marxism”. Saken är egentligen inte den att Miljukov personligen är klokare, utan att storbourgeoisins partiledare på grund av sin klasstillning ser och förstår tingens klassinnebörd och de politiska växelförhållandena klarare och bättre än småbourgeoisins ledare, sådana som Tjernov och Martov. Ty bourgeoisin är verkligen en klasskraft, som under kapitalismen oundvikligen härskar såväl inom monarkin som i den mest demokratiska republik och som också oundvikligen åtnjuter världsbourgeoisins stöd. Men småbourgeoisin, dvs alla dessa hjältar från Andra internationalen och ”2 ½”-internationalen, kan enligt tingens ekonomiska natur inte vara något annat än ett uttryck för klasssvanmakt – därav deras vacklan, frastuggeri och hjälplöshet. År 1789 kunde småborgarna ännu vara stora revolutionärer; 1848 var de löjliga och ynkliga; 1917-21 är de, som deras handlingar faktiskt utvisar, vidriga medhjälpare och ohöljda lakejer åt reaktionen, oavsett om de heter Tjernov och Martov eller Kautsky, MacDonald osv etc.

Då Martov i sin berlintidskrift förklarar, att Kronstadt inte bara genomförde mensjevikiska paroller utan också bevisade att en antibolsjevikisk rörelse, som inte uteslutande tjänar vitgardisternas, kapitalisternas och godsägarnas intressen, är möjlig, så är han just ett exempel på en inbilsk kälkborgerlig Narcissos. Han föredrar helt enkelt att blunda för det faktum, att alla äkta vitgardister saluterade myteristerna i Kronstadt och genom bankerna samlade pengar för att bistå Kronstadt! Miljukov har rätt gentemot Tjernov, Martov & Co, ty han avslöjar den *verkliga* taktik som den *verkliga* vitgardistiska kraften, kapitalisternas och godsägarnas kraft följer, nämligen: Vi skall stödja vem som helst, t o m anarkisterna, vilken sovjetmakt som helst, *bara* vi kan störta bolsjeviker, *bara* vi kan åstadkomma en *maktförskjutning!* Likgiltigt om det blir åt höger eller åt vänster, till mensjeviker eller till anarkisterna, bara det blir en maktförskjutning bort från bolsjeviker. Och resten skall ”vi” Miljukov, ”vi” kapitalister och godsägare ”själva” sköta om. Anarkistpluttarna, tjernovarna och martovarna skall vi ge en smäll och sparka ut, som vi gjorde med Tjernov och Majskij i Sibirien, med de ungerska tjernovarna och martovarna, med Kautsky i Tyskland och med Friedrich Adler & Co i Wien. Den verkliga, praktiska bourgeoisin har lurat hundratals av dessa kälkborgerliga narcissosar – mensjeviker, socialistrevolutionärer och partilösa – och sparkat ut dem tiotals gånger i alla revolutioner i alla länder. Det har historien bevisat. Det är bekräftat genom fakta. Narcissosarna kommer att tjattra. Miljukovarna och vitgardisterna kommer att handla.

Miljukov har alldeles rätt när han säger: ”Bara det blir en maktförskjutning bort från bolsjeviker, likgiltigt om det blir en smula åt höger eller en smula åt vänster, så kommer resten att ordna sig.” Detta är en klassanning, som bekräftats genom revolutionernas hela historia i alla länder, genom hela den mångsekellånga epok som bildar den nya historien efter medeltiden. De splittrade småproducenterna, bönderna, sammansluts ekonomiskt och politiskt antingen av bourgeoisin (så har alltid varit fallet under kapitalismen i alla länder, i alla revolutioner under

nya tiden, och så kommer det ständigt att vara under kapitalismen) eller av proletariatet (så var fallet för en helt kort tid och i embryonal form vid höjdpunkten av några av de största revolutionerna i nya tidens historia; så var det i Ryssland 1917-21 i en mera utvecklad form). Endast inbilska narcissosar kan pladdra och drömma om en "tredje" väg, en "tredje kraft".

Med oerhörd möda och i förtvivlad kamp har bolsjevikerna skolat ett proletärt avantgarde, i stånd att sköta styrelsen, de har upprättat och försvarat proletariatets diktatur. Efter att i fyra år ha prövats genom praktiska erfarenheter har förhållandet mellan klasskrafterna i Ryssland solklart trätt i dagen: den enda revolutionära klassens stålsatta och härdade avantgarde; det vacklande småborgerliga elementet; de utomlands lurande och av världsbourgeoisin stödda miljukovarna, kapitalisterna och godsägarna. Det är klart som dagen. Endast de senare utnyttjar och kan utnyttja varje "maktförskjutning".

I den tidigare citerade broschyren från 1918 sades detta rent ut: "Huvudfienden" är "den småborgerliga tygellösheten". "Antingen kommer vi att ställa denna småborgare under vår kontroll och registrering ... eller också kommer han att störta vår arbetarmakt lika oundvikligt och ofrånkomligt som napoleonarna och cavaignacarna, vilka växte upp just på denna grogrund av småägare, störtade revolutionen. Så står frågan." (Utdrag ur broschyren av den 5 maj 1918, se ovan.)

Vår styrka ligger i den absolut klara och nyktra bedömningen av *alla* förefintliga klasskrafter, ryska lika väl som internationella, samt i den därur framspringande järnhårda energin, fastheten, beslutsamheten och hängivenheten i kampen. Vi har många fiender, men de är splittrade eller också vet de inte vad de vill (som alla småborgare, alla martovar och tjernovar, alla partilösa, alla anarkister). Men vi är enade – direkt oss emellan och indirekt med proletariaterna i alla länder; vi vet vad vi vill. Därför är vi oöverbinnliga i världsmåttstock, även om detta ingalunda utesluter möjligheten av nederlag för enskilda proletära revolutioner för en eller annan tid.

Det är inte utan orsak som det småborgerliga elementet kallas ett element, ty det är faktiskt någonting högst formlöst, obestämt och omedvetet. Småbourgeoisins narcissosar tror, att "den allmänna rösträtten" helt skall ändra småproducentens natur under kapitalismen, men i själva verket *hjälper* den bourgeoisin, med bistånd av kyrkan, pressen, lärarkåren, polisen, militären och det ekonomiska förtrycket i tusende former, hjälper bourgeoisin att under sig *underordna* de splittrade småproducenterna. Förfallet, nöden, det svåra läget ger upphov till vacklan: idag är de för bourgeoisin, i morgon för proletariatet. Endast det stålsatta proletära avantgardet förmår hålla stånd mot denna vacklan och motstå den.

Händelserna under våren 1921 har än en gång visat, vilken roll socialistrevolutionärerna och mensjevikerna spelar: de hjälper det vacklande småborgerliga elementet att dra sig ifrån bolsjevikerna och att åstadkomma en "maktförskjutning" till kapitalisternas och godsägarnas fördel. *Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna har nu lärt sig att kamouflera sig som "partilösa"*. Detta är fullt bevisat. Och endast narrar kan nu undgå att se detta och att förstå, att vi inte får låta föra oss bakom ljuset. Partilösa konferenser är ingen fetisch. De är av värde, om de kan hjälpa oss att komma närmare de massor som vi ännu inte har nått, de skikt av de arbetande miljonerna som står utanför politiken. Men de är skadliga, om de erbjuder en plattform för mensjeviker och socialistrevolutionärer som kamouflerat sig som "partilösa". Dessa personer främjar myterierna och hjälper vitgardisterna. Den rätta platsen för mensjevikerna och socialistrevolutionärerna, både de ohöljda och de som kamouflerat sig som partilösa, är i fängelset (eller i utländska tidskrifter sida vid sida med vitgardister; vi tillät gärna Martov att bege sig utomlands), men inte på en partilös konferens. Vi kan och bör finna andra metoder för att pröva stämningen bland massorna och komma närmare dem. De som vill leka parlamentarism, konstituerande församling och partilösa konferenser må resa

utomlands. Far för all del till Martov och pröva på ”demokratins” trivsel, fråga Wrangels soldater om denna trivsel, gör oss den tjänsten. Vi har annat att göra än att syssla med ”konferensoppositioner”. Vi är omringade av hela världens bourgeoisi, som håller utkik efter varje stund av vacklan för att skicka tillbaka ”sitt folk”, för att återinsätta godsägarna och bourgeoisin. Mensjevikerna och socialistrevolutionärerna, både de ohöljda och de som kamouflerat sig som ”partilösa”, skall vi hålla i fängelse.

Vi skall på alla sätt knyta närmare kontakt med de massor av det arbetande folket som står utanför politiken – utom på sådana sätt som skulle ge spelrum åt mensjevikerna och socialistrevolutionärerna, ge *spelrum åt vacklan som gagnar Miljukov*. Vi skall särskilt ivrigt dra med i sovjetarbete, framför allt i det ekonomiska arbetet, hundratals och åter hundratals partilösa, verkligt partilösa från massorna, ur arbetarnas och böndernas led, men inte dem som ”kamouflerat” sig som partilösa för att läsa upp inpluggade mensjevikiska och socialistrevolutionära instruktioner som är så fördelaktiga för Miljukov. Hundratals och tusentals partilösa arbetar hos oss, och tiotals av dem bekläder mycket viktiga och ansvarsfulla poster. Vi måste ägna större uppmärksamhet åt hur de arbetar. Tusen och åter tusen vanliga arbetare bör i högre grad befordras och prövas, vi måste systematiskt och oavslått i hundratals pröva dem och flytta dem till högre poster, om erfarenheterna visar att de är lämpliga för dem.

Våra kommunister har ännu inte helt insett sin verkliga uppgift i förvaltningen. Den består inte i att de skall försöka göra ”allt själva”, varvid de tröttnar ut sig och inte blir färdiga med någonting, tar itu med tjugo saker och inte slutför en enda. Deras uppgift är att kontrollera tiotals och hundratals medhjälparens arbete och organisera kontroll över deras arbete nerifrån, dvs från de verkliga massornas sida; att *leda* arbetet och *lära* sig av dem som besitter kunskaper (specialisterna) och erfarenhet i att organisera storproduktion (kapitalisterna). En klok kommunist är inte rädd för att ta lärdom av en militärspecialist, även om nio tiondelar av militärspecialisterna är i stånd att begå förräderi vid första bästa tillfälle. En klok kommunist skall inte vara rädd för att ta lärdom av en kapitalist (oavsett om det är en storkapitalistisk koncessionsinnehavare, en kommissionär eller en småkapitalistisk kooperatör osv), även om kapitalisten inte är bättre än militärspecialisten. I Röda armén har man ju lärt sig att spåra upp förrädiska militärspecialister, sortera ut dem som är ärliga och samvetsgranna samt på det hela taget använda tusentals och tiotusentals militärspecialister. Vi lär oss göra detsamma (på ett särskilt sätt) med ingenjörer och lärare, fast vi gör det mycket sämre än vad vi gjorde i Röda armén (där Denikin och Koltjak kraftigt drev på oss och tvingade oss att ta lärdom snabbare, ivrigare och vettigare). Vi skall lära oss att göra detsamma (återigen på ett särskilt sätt) med kommissionärerna, med de för statens räkning arbetande uppköparna, med de småkapitalistiska kooperatörerna, med koncessionsföretagarna osv.

Den stora massan av arbetare och bönder måste få sin situation förbättrad utan dröjsmål. Det kommer vi att uppnå genom att engagera nya krafter, däribland partilösa, i nyttigt arbete. Naturaskatten och en rad med den förbundna åtgärder kommer att bidra till detta. Därmed skall vi hugga av den ekonomiska roten till småproducenternas ofrånkomliga vacklan. Och den politiska vacklan, som endast är till nytta för Miljukov, skall vi bekämpa utan förskoning. Det finns många som vacklar, medan vi är få. De vacklande är splittrade, medan vi är förenade. De vacklande är inte ekonomiskt självständiga, vilket proletariatet är. De vacklande vet inte vad de vill: de är både hågade och ohågade, och Miljukov ger inte lov. Men vi vet vad vi vill.

Och därför skall vi segra.

Avslutning

Låt oss göra en sammanfattning.

Naturaskatten innebär en övergång från krigskommunismen till ett reglerat socialistiskt produktutbyte.

Det extrema förfallet, förstärkt genom missväxten 1920, har gjort denna övergång trängande nödvändig, då det inte är möjligt att snabbt återställa storindustrin.

Därför måste böndernas läge förbättras i första hand. Medlen för detta är naturaskatt, utveckling av omsättningen mellan jordbruket och industrin, utveckling av småindustrin.

Omsättning betyder fri handel, betyder kapitalism. Den är till nytta för oss i den mån den hjälper oss att bekämpa småproducenternas splittring och i viss grad även byråkratin. Måttet kommer att bestämmas av praktiken, av erfarenheterna. Någon fara för den proletära regimen innebär detta inte, så länge proletariatet håller makten i säkra händer, så länge det håller transportväsendet och storindustrin i säkra händer.

Kampen mot spekulatören måste göras till en kamp mot stölderna och kringgåendet av den statliga övervakningen, registreringen och kontrollen. Genom en sådan kontroll leder vi den i viss mån oundvikliga och för oss nödvändiga kapitalismen in i statskapitalismens strömfåra.

De lokala organisationernas initiativ, företagsamhet och självständighet måste utvecklas allsidigt, på allt sätt och till varje pris, i syfte att främja omsättningen mellan jordbruk och industri. De praktiska rön som gjorts i detta avseende bör studeras och rönen göras så mångsidiga som möjligt.

Bistånd åt småindustrin, som betjänar böndernas jordbruk och hjälper till att förbättra det; i viss grad bör detta bistånd ges i form av råvaror från de statliga förråden. Den största förbrytelsen vore att lämna råvarorna obearbetade.

Kommunisterna bör inte frukta att "gå i lära" hos borgerliga specialister, däribland handlande, småkapitalistiska kooperatörer och kapitalister, att lära av dem i en annan form men i själva verket på samma sätt som vi lärde oss och har lärt oss av militärspecialisterna. Resultatet av "skolningen" skall prövas endast i praktiken: gör din sak bättre än de borgerliga specialisterna vid din sida, försök att på ett eller annat sätt åstadkomma en förbättring i jordbruket och industrin, en utveckling av omsättningen mellan jordbruk och industri. Knussla inte då det gäller att betala "lärpengar": det gör ingenting om lärdomen är dyrköpt, bara den blir till nytta.

Gör allt för att hjälpa de arbetande massorna, komma närmare dem och befördra hundratals och tusentals partilösa funktionärer ur deras led till ekonomiskt arbete. Men de "partilösa", som i verkligheten inte är något annat än mensjeviker och socialistrevolutionärer förklädda i modern partilöshetsdräkt à la Kronstadt, bör sorgfälligt hållas i fängelse eller skickas till Berlin, till Martov, så att de fritt kan njuta av den rena demokratins alla behag och fritt utbyta tankar med Tjernov, Miljukov och de georgiska mensjevikererna.

Den 21 april 1921

Publicerat som broschyr av Gosudarstvennoje izdatelstvo i Moskva i maj 1921.

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl, b 43, s 205-245